

ירמיהו פרק ו

1. רד"ק ירמיהו פרק ו פסוק א

העיזו - הניסו כמו שלח העז מקנך אמר לבני בנימן שהם בירושלם אתם בנימן נוסו והניסו את אשר לכם מקרב ירושלם כל שכן משאר עריכם כי אפילו ירושלם תלכד ומה שאמר העיזו הוא דרך גוזמא כי אין להם מקום אנה ינוסו שם אלא כאומר אם יש לכם מקום שתנוסו נוסו והניסו **מקרב ירושלם** כי גם היא תלכד וירושלם היתה ליהודה ובנימן ומה שאמר לבנימן ולא אמר ליהודה כאדם שנוהם על קרוביו תחלה כי הוא כואב עליהם יותר ממה שהוא כואב על אחרים והוא היה מענתות בארץ בנימן והם היו קרוביו בני משפחתו כמו שאמר לו עליהם כי גם אחיך ובית אחיך גם המה בגדו בך וי"ת העיזו גלו:

ובתקוע תקעו שופר - תקוע שם מקום הוא שנאמר וישלח יואב תקוע ואמר דרך צחות ובתקוע תקעו לשון נופל על לשון כמו ועקרון תעקר ואמר תקעו שופר להניס העם על העיר:

ועל בית הכרם שאו משאת - מגדל שבונים בכרם אחד גבוה לשמור כל הכרמ' אשר סביבותיו ואותו נקרא בית הכרם וכן הוא אומר ויבן מגדל בתוכו ואמר שישאו בו משאת שיראו הרחוקים הלהבה וינוסו ומשאת כמה משיאין משואות במשנה:

נשקפה - נראתה ונגלתה עתה תבא:

מצפון - היא בבל שהיא לצפון:

2. אברבנאל

(ב) והנה אני דמיתי ציון לאשה הנוה והיפה והמעונגה:

(ג) ועתה ה' אוי נא לה כי אליה יבואו רועים והם אנשים גסים במקום שהיא היתה נאוה ומעונגה, ועדריהם תקעו עליה והוא משל לחייליהם אהלים סביב רעו איש את ידו רוצה לומ' שיהיו אהלי הרועים שהם המלכים הבאים על ירושלם חונים סביבה רועים איש את ידו כלומר במקומו מלשון רעות על ידיהם, והנמשל שכל מלך או שר מהם יחנה על עיר אחד של צד אחד מירושלם וילחם בה וכולם יקדשו עליה מלחמה:

3. מצודת דוד ירמיהו פרק ו

(ד) **קדשו** - יזרוזו אלו לאלו ויאמרו הזמינו עליה מלחמה קומו ונעלה עליה בצהרים והיא העת המוכן ביותר למלחמה:

אוי לנו כי פנה היום - וכאשר לא יכבשו העיר ביומו ועל כי יהיה רב חפצם לשחת העיר יתאווננו לומר אוי כי פנה היום ועדיין לא לכדנו העיר:

כי ינטו צללי ערב - הצל של ערב נטה כי כאשר קרבה השמש לבית מערבו לשקוע ינטו הצללים למרחוק ויתארכו ביותר והוא כפל ענין במ"ש:

(ה) **קומו** - מרוב תאוותם להשחיתה יאמרו קומו ונעלה בלילה ונשחיתה ארמנותיה ולא נמתין עד יאיר היום:

4. תענית דף כט.

ותניא: אי אפשר לומר בשבעה - שהרי כבר נאמר בעשור, ואי אפשר לומר בעשור - שהרי כבר נאמר בשבעה. הא כיצד? בשבעה נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר (ירמיהו ו') אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. והיינו דאמר רבי יוחנן: אלמלי הייתי באותו הדור - לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן: אתחלתא דפורענותא עדיפא.

מהרש"א

בז' נכנסו עכו"ם להיכל כו' ובט' סמוך לחשיכה הציתו כו' ההוא קרא דבעשור לחדש וגו' וישרוף וגו' מתפרש כפשטיה דרובו של היכל נשרף בי' וההוא קרא דבז' בחדש לא קאי וישרוף איום ז' לחדש אלא דהכי מתפרש דבז' לחדש בא נבזראדן להיכל וקלקל בו עד יום י' ואז וישרוף וגו' ומייתי ליה מקרא אוי נא לנו כי פנה היום הוא התחלת השרפה בערב יום ט' כי ינטו צללי ערב של יום י' שהיה הולך ודולק בו כל היום כולו עד כי בו ינטו צללי ערב:

5. דברים פרק כ'

(יט) **פי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדה עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת פי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור:**

(כ) **רק עץ אשר תדע פי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה:**

6. אלשיך פסוק ו'

7. רז"ק ירמיהו פרק ו פסוק ו

היא העיר הפקד - היא העיר שהפקד עונה אף על פי שהאריך לה הקב"ה לא יאריך לה עוד כי כל העשק בקרבה בכל העיר ימצא אדם עשק בקרבה כלומר אפילו בתוך העיר עושקים אין צריך לומר חוץ לעיר בדרכים:

8. מלבים פרק ו' פסוק ז'

כהקיר - הרעה הבאה על ירושלים אינה חיצונית רק היא הרעה שעשתה לה בעצמה ע"י מעשיה הרעים, וממשיל כמו שהבאר - של מים חיים תקיר מקור מימיה - לא מים הנשפכים בה ממק"א רק הבאים ממקורה, כן הקרה רעתה - הרעה והצרה שבא עליה הקרה ממקורה, כי ממנה נולדה הרעה ושם נהייתה, כי - על ידי שחמס ושווד ישמע בה על פני תמיד - שאנכי בה שוכן בשכינתי ובכ"ז ישמע בה תמיד חמס ושווד, עי"כ (הקרה) חלי ומכה - החמס והשווד הקרו את החלי והמכה, כענין שאמרו לא הערוד ממית אלא החטא ממית, (ומלת הקרה נמשך לשתיים), לכן אני אומר לך:

9. ברכות דף נו:

הרואה באר בחלום ישכים ויאמר (שיר השירים ד') באר מים חיים, קודם שיקדמנו פסוק אחר - (ירמיהו ו') כהקיר ביר מימיה.

10. אברבנאל פרק ו' פסוק ח'

לכן הוסרי ירושלם פן תקע נפשי ממך רוצה לומר פן יפרד נפשי ורצוני ממך כי תקע הוא מלשון ותקע כף ירך יעקב (בראשית לב, כז) ענין הסרת הדבר ממקומו פן אשימך שממה כאילו את ארץ לא נושבה מעולם:

11. פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק כה

ר' זעירא אומ' חמשה ערלות הן ארבעה באדם ואחת באילן, ארבעה באדם אלו הן ערלת האוזן ערלת שפתים ערלת לב ערלת בשר, ערלת האוזן מניין שנ' והנה ערלה אזנם, ערלת שפתים מניין שנ' ואני ערל שפתים, ערלת הלב מניין שנ' ומלתם את בשר לבבכם, ואומ' כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב, וערלת הלב אינה מנחת לישראל לעשות רצון בוראן, ולעתיד לבא הב"ה מתיר את ערלת הלב מישראל, ואינן מקשין את עורפם עוד לפני בוראם, שנ' והסירותי את לב האבן, ערלת הבשר מניין שנ' ומלתם את בשר ערלתכם, אחת באילן מניין שנ' וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו.

12. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד ב

אמר רב המנונא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן, שנאמר: (ירמיהו ו) שפך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפך - משום דעולל בחוץ.

13. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ט

ובעבור תהיה יראתו על פניכם, יראתו זה בשת פנים, סימן טוב באדם שהוא ביישן. - לבלתי תחטאו, מגיד שהבשת מביאה לידי יראת חטא, שנאמר (ירמיהו ו טו) הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו'.

14. שבת דף קיט:

אמר עולא: לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה, שנאמר (ירמיהו ו) הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו'.

15. רז"ק

(ט"ו) הובישו - פי' בתמיה כשעשו תועבה לא הובישו:

16. ספר חובות הלבבות שער ב - שער הבחינה פרק ה

ואח"כ חשב במדת הבושת, אשר יחד בה האדם, מה גדלה מעלתה ורבה תועלתה ותקנתה, ולולא היא, לא היו מאכסנים אכסנאי, ולא מקיימים דבר, ולא ממלאים משאל, ולא גומלים חסד ומתרחקים מן הרע בשום דבר, עד כי דברים רבים מדברי התורה עושים בעבור הבושת. כי רוב מבני אדם לא היו מכבדים את אבותם, לולא הבושת, כ"ש זולתם, ולא היו משיבין פקדון ולא נמנעין מעבירה, כי כל אשר יעשה מכל

אלה הדברים המגונים שזכרנו אינו עושה אותם אלא לאחר שיפשט כסות הבושת מעליו, כמ"ש הכתוב גם בוש לא יבושו גם הכלים לא ידעו, ואומר: ולא יודע עול בשת. ומן התימה הגדול, שהוטבע האדם על הבושת מבני אדם בעבור מה שזכרנו, מתועלותיו בה, ויותר ממה שזכרנו, ולא הוטבע על הבושת מבוראו, המשקיף עליו תמיד, כדי שלא יהיה מוכרח על עבודתו אותו, ויחלש חיוב תגמולו עליה. אבל אנחנו חייבין להתבושש מן הבורא מדרך הבחינה ובידיעת מה שאנו חייבין מעבודתו, ודעתנו השקפתו על נגלותינו ונסתרותינו, כמ"ש הכתוב בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל.

17. מהר"ל נתיב הבושה פרק ב'

ובפרק כל כתבי (שבת קי"ט, ב') אמר עולא לא חרכה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים זה מצד שנאמר הובישו גם תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו'. פירוש דבר זה כאשר האדם עושה חטא ומתבייש מן אחר נקרא זה שאין הכל חטא כאשר עושה חטא ומתבייש, אבל כאשר אין להם בושה דבר זה נקרא שהכל הוא בחטא ואז ראוי להיות חורבן גמור שלא נשאר דבר, אבל אלו היה להם בושה זה מזה לא היה כאן חורבן גמור עד שלא נשאר דבר שהרי מתבייש וזה מבואר:

18. מלבים ט"ז

כה אמר ה' - מצייר אותם כמי שתעה מני דרך והולך בצדי הדרך ומחפש את הדרך, ואומרים לו מה תחפש הלא עת תעמוד על הדרך תראה? למה נטית אל הצד? ואם לא תוכל להכירו בעצמך שאל לעוברי דרך ויגידו לך? כן ישראל בתעותם מדרך ה' הם מבקשים דרך האושר, בודים לעצמם מצות חדשות לא צוה ה', כמ"ש ויעש החג בחדש השמיני בחדש אשר בדה מלבו, כמבקשים דרך ה', אומר להם מה תבקשו הדרך הלא זה בא יען שנטייתם מדרך אבותיכם דרך הסלולה, אבל עמדו על דרכים - ואז תראו - את הדרך ותכירו אותו, ר"ל קחו את ספר התורה שם תראו דרך ה' אשר דרכו בו אבותיכם, ואם לא תשכילו להכיר את הדרך, ותורת ה' לא ידעתם, שאלו לנתיבות עולם - שאלו נביאיכם שאלו פי חכמיכם איזה דרך הטוב ולכו בה - כי הוא הדרך אשר בו תמצאו מרגוע לנפשכם - הרוחנית, אבל ויאמרו לא נלך - מה שהם מבקשים דרך חדש, לא בא מסבת הטעות וחסרון ידיעה רק מסבה שאין רוצים ללכת בדרך ה' בדרך התורה והיראה:

19. רש"י ירמיהו פרק ו פסוק יז

והקיומתי עליוס לופיס - הוא שמעמידן אנשים על המגדלים עת החירום איש צופה ורואה אם גייס בא לעיר תוקע בשופר ומזהיר את העם להחליץ ולבא על החומה אף אני העמדתי נביאים המשמיעים אתכם את הפורענו' הבאה להזדרז ולתקן דרכיכם שתנצלו והוא כשופר תקיעות הצופה הקשיבו לקול השופר הזה והחלצו:

והקיומתי - פירוש העמדתי להם כבר וכן ת"י ואקיימת, צופים גיט"ש בלעז:

20. גיטיין דף נח.

אמר ריש לקיש: מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה, צפנת - שהכל צופין ביופיה, בת פניאל - בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים, שנתעלל בה שבאי כל הלילה. למחר הליבשה שבעה חלוקים והוציאה למוכרה. בא אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו: הראני את יופיה, אמר לו: ריקא! אם אתה רוצה ליקח קח, שאין כיופיה בכל העולם כולו, אמר לו: אף על פי כן. הפשיטה ששת חלוקים, ושביעי קרעתה ונתפלשה באפר, אמרה לפניו: רבוננו של עולם, אם עלינו לא חסת, על קדושת שמך הגבור למה לא תחוס? ועליה קונן ירמיה: (ירמיהו ו') בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאום יבא השודד עלינו, עליך לא נאמר אלא עלינו, כביכול, עלי ועליך בא שודד.